

کودک ناشنوا چه انتظارهایی از والدین خود دارد؟

گیتا موللی / کارشناس ارشد شنوایی شناسی / دانشجوی دکتری روان شناسی کودکان استثنایی

چکیده

نیازهای ویژه است. خانواده، بیشتر نیازهای ویژه‌ی کودکان آسیب دیده‌ی شنوایی را به ویژه در سال‌های پیش از دبستان برآورده می‌کند. برای برآورده شدن این نیازها لازم است به نیازهای کل اعضای خانواده، فرهنگ خانواده، مذهب و پویایی‌های خانواده نیز توجه کامل شود. در سال‌های اخیر به دنبال گسترش روز افزون غربالگری شنوایی، لازم است مداخله‌ی بهنگام به صورت برنامه‌های ویژه‌ی برای کودکان آسیب دیده‌ی شنوایی و خانواده‌ی آنها صورت گیرد. مداخله‌های بهنگام باید شامل برنامه‌هایی برای حمایت از کودک، حمایت از والدین و حمایت از ارتباطات میان کودک و والدین باشد.

نیازهای اساسی کودکان مسأله‌ای نیست که بتوان به سادگی از کنار آن گذشت. تمام کودکان نیازهایی دارند. اما کودک استثنایی علاوه بر آنها، نیازهای ویژه‌ای نیز دارد که رفع بخش اعظمی از آنها به عهده‌ی والدین است. آمارها نشان می‌دهد که اکثریت قریب به اتفاق کودکان ناشنوا در خانواده‌های شنوا به دنیا می‌آیند. خانواده‌هایی که هیچ شناختی از ناشنوایی و نیازهای کودکان ناشنوا ندارند. از این رو یکی از اساسی‌ترین جنبه‌های برنامه‌های حمایتی، ارائه‌ی اطلاعات مناسب و مورد نیاز این‌گونه خانواده‌هاست. این مقاله به بیان نیازهای کودکان آسیب دیده‌ی شنوایی به زبان ساده و کودکانه می‌پردازد.

مقدمه

بیش از ۹۰ درصد کودکان آسیب دیده‌ی شنوایی در خانواده‌های شنوا به دنیا می‌آیند. از این رو یکی از اساسی‌ترین ارکان‌های هر نوع برنامه‌ی حمایت از والدین، ارائه‌ی اطلاعات مناسب و مورد نیاز خانواده‌ها است. همچنین باید از لحاظ هیجانی و احساسی آنان را برای پذیرش واقعیت کم شنوایی فرزند آماده کرد. برنامه‌های مناسب مداخله و حمایت بهنگام سبب رشد شناختی، اجتماعی و سلامت عمومی کودکان کم شنوا می‌شود و کیفیت زندگی و تعاملات اجتماعی آنها را به میزان بسیار زیادی بهبود می‌بخشد (گروه آموزش و مهارت انگلستان، ۲۰۰۳؛ انجمن ملی کودکان ناشنوا، ۲۰۰۳). خانواده‌ی دارای کودک ناشنوا غالباً انتظاراتی از فرزند خود دارد اما

اساس یک جامعه‌ی سالم را خانواده‌ی سالم می‌سازد. هر کودکی در خانواده‌ای به دنیا می‌آید، بزرگ می‌شود و تکامل می‌یابد. این خانواده‌ی سالم است که انسان سالم پرورش می‌دهد. خانواده‌ی سالم، خانواده‌ای است که به نیازهای همه جانبه‌ی اعضای خود در گستره‌ی حیات توجه دارد و سعی می‌کند به انتظارات و نیازهای کودکان به شیوه‌های درست پاسخ دهد (به پژوه، ۱۳۸۴).

همه‌ی کودکان نیازهایی دارند. اما کودک استثنایی علاوه بر آن نیازها، دارای یک سری

- ✓ توصیه‌های مربیان و متخصصان را در منزل و در همه‌ی موقعیت‌های زندگی در نظر بگیرید.
- ✓ به توانایی‌های او تکیه کنید، نه به ناتوانی‌هایش.
- ✓ به او اعتماد کنید.

ناشنوایی، این معلولیت پنهان به ویژه از لحاظ ناتوانی‌های ارتباطی که به همراه می‌آورد، نیاز به مداخله‌ها و توان بخشی ویژه‌ای دارد که در سال‌های نخست بار این مسئولیت بینش از همه بر دوش والدین است

- ✓ نگران آینده‌ی او نباشید و به خدا توکل کنید.
- ✓ فرصت‌ها، امکانات و شرایط مناسب را برای رشد و شکوفایی استعدادهای بالقوه‌ی او فراهم کنید.
- ✓ او را زیاد در آغوش بگیرید، نوازش کنید و مورد محبت قرار دهید.
- ✓ به وضع ظاهری و لباس او توجه کنید.
- ✓ او را الوس نکنید و ادب و تربیت او را در نظر داشته باشید (به پژوه، ۱۳۷۷؛ ۱۳۸۳ و ۱۳۸۴؛ مارشاک^۱، ۱۹۹۷؛ گروه آموزش و مهارت انگلستان، ۲۰۰۳؛ هو^۲، ۲۰۰۶).

ب) انتظارات عاطفی و روانی

کودک ناشنوای شما انتظار دارد:

- ✓ به احساس‌ها و عواطف او توجه کنید و آنها را بپذیرید.
- ✓ در مورد احساس‌های مختلف مثل شادی، غم، حسد، کینه، محبت، تأسف، نگرانی و ... با او صحبت کنید.
- ✓ سعی کنید احساس‌ها را به صورت نقاشی و با تصاویر به او نشان دهید.
- ✓ به او یاد بدهید بتواند احساس‌اش را در چهره‌ی

داشتن انتظار از کودک، بدون توجه به مسئولیت‌ها و نقش‌های خانواده، انتظاری عبث و بیهوده است. در مکتب اسلام، انتظارها، تکالیف، حقوق و وظایف انسانها دو جانبه و متقابل است. از این رو شایسته است هر پدر و مادری صادقانه از خود سؤال کند من چگونه پدر یا مادری هستم؟ آیا من به همه‌ی نیازهای فرزندم واقفم؟ آیا من می‌دانم فرزندم از من چه انتظاراتی دارد؟ (به پژوه، ۱۳۸۴).

ناشنوایی، این معلولیت پنهان به ویژه از لحاظ ناتوانی‌های ارتباطی که به همراه می‌آورد، نیاز به مداخله‌ها و توان بخشی ویژه‌ای دارد که در سال‌های نخست بار این مسئولیت بیش از همه بر دوش والدین است. در این مقاله سعی شده است این نیازها از زبان یک کودک آسیب دیده‌ی شنوایی به گونه‌ای ساده ارایه شود.

الف) انتظارات کلی و اساسی

پدر و مادر عزیز، فرزند ناشنوای شما انتظار دارد:

- ✓ در ارتباط با آموزش و پرورش او احساس مسئولیت کنید.
- ✓ به نیازها و انتظارات او توجه کنید و پاسخ مناسب دهید.
- ✓ هر چه سریع‌تر اقدامات توان بخشی و مداخله‌ای لازم را برای او آغاز کنید.
- ✓ از او در حد توانایی و وسعش انتظار داشته باشید.
- ✓ با او متناسب با سن، جنس و محدودیت‌هایش رفتار کنید.
- ✓ از کار با او خسته نشوید.
- ✓ او را همان گونه که هست بپذیرید.
- ✓ اعتماد به نفس او را تقویت کنید.

خود نشان دهد.

✓ به او نشان دهید چگونه می‌تواند بدون آسیب زدن و ایجاد ناراحتی برای دیگران، احساس‌اش را بروز دهد.

✓ به او کمک کنید شیوه‌های ابراز احساسات را بشناسد (بنویسد، با کسی حرف بزند، نقاشی کند، جست و خیز کند، گریه کند و ...).

✓ همواره به او افتخار کنید و بگویید از داشتن فرزندى مانند او احساس غرور می‌کنید.

✓ محیطی به دور از اضطراب برایش فراهم کنید. در حد اعتدال به او محبت کنید.

✓ اجازه دهید برای برخی موارد خودش تصمیم بگیرد و به تصمیم او احترام بگذارید.

✓ با او جر و بحث نکنید. او را مسخره، تحقیر یا سرزنش نکنید.

✓ او را با دیگران مقایسه نکنید. بین او و خواهرها و برادرهایش تبعیض قائل نشوید.

✓ هر موفقیت او را هر چند کوچک، مورد تشویق قرار دهید.

✓ به فرزندتان کمک کنید اشتباه‌ها و شکست‌هایش را جبران کند.

✓ قوانین خاصی برای منزل خود در نظر بگیرید و از او بخواهید به آنها احترام بگذارد.

✓ سعی کنید از سؤال کردن زیاد، دستور دادن و انتقاد کردن پرهیزید.

✓ در فعالیت‌ها و سرگرمی‌های فرزندتان شریک باشید.

✓ به فرزندتان کمک کنید خود و ناتوانی خود را هر چه بیشتر بشناسد (به پژوه، ۱۳۸۳؛ علاقبند راد، ۱۳۸۳؛ مارشارک، ۱۹۹۷).

ج) انتظاراتی مربوط به مهارت‌های حسی و حرکتی

✓ او را زیاد به گردش، کوه، پارک، رودخانه، و ... ببرید تا طبیعت را تجربه کند.

✓ اجازه دهید تاب و سرسره سوار شود.

✓ اجازه دهید زیاد آب بازی کند و او را به شنا بفرستید.

✓ اجازه دهید با خاک و سنگ بازی کند و دست و پایش را در ماسه و خاک فرو کند.

✓ اجازه دهید بدود، بالا و پایین برود یا از جایی آویزان شود.

✓ او را تشویق کنید با آهنگ و سرودهای کودکانه (با هر نوع وزن و آهنگی) نرمش کند.

✓ او را زیاد به محل بازی کودکان یا حیاط منزل ببرید و بگذارید با همسالانش بازی‌های پرتحرک کند.

ناشنوایی، این معلولیت پنهان به ویژه از

لحاظ ناتوانی‌های ارتباطی که به همراه می‌آورد،

نیاز به مداخله‌ها و توان بخشی ویژه‌ای دارد که

در سال‌های نخست بار این مسئولیت بیش از

همه بر دوش والدین است

✓ سعی کنید فرزندتان هر چه ممکن است کمتر تلویزیون نگاه کند و پشت رایانه بنشیند.

✓ او را به توپ بازی و فوتبال تشویق کنید و گاهی خودتان با او بازی کنید.

✓ او را تشویق کنید نقاشی بکشد و نمایش بازی کند.

✓ او را تشویق کنید خمیر بازی کند. گاهی او را ماساژ دهید، نوازش کنید و موهایش را شانه بزنید.

کار اختصاص دهید (به پژوه، ۱۳۸۴؛ مارشا، ۱۹۹۷؛ انجمن ملی کودکان ناشنوا، ۲۰۰۳).

هـ) انتظاراتی مربوط به مهارت‌های ارتباطی،

کلامی و شناختی

- ✓ با او دائماً صحبت کنید.
- ✓ همه‌ی کارها را برای او توضیح دهید.
- ✓ با نگاه و سلوک خود منتظر صحبت‌های او شوید.
- ✓ در مورد چیزهای مورد علاقه‌ی او صحبت کنید.
- ✓ وقتی با شما صحبت می‌کند، کلام او را قطع و صحبت‌های او را اصلاح نکنید.
- ✓ هنگام صحبت کردن روی دو زانو، روبرو و هم سطح او بنشینید.
- ✓ شب‌ها برای او لالایی بخوانید (لالایی‌های مختلف).
- ✓ برای او زیاد قصه بگویید.
- ✓ برای او با صدای بلند کتاب بخوانید و با زبان کودکانه برایش توضیح دهید.
- ✓ برایش نوارهای موسیقی کودکان و نرم افزارهای رایانه‌ای مناسب تهیه کنید.
- ✓ به سؤال‌های او به دقت و باحوصله پاسخ دهید.
- ✓ موقع صحبت کردن از حالت‌های مناسب احساسی در چهره‌ی خود استفاده کنید.
- ✓ همیشه از ایما و اشاره‌ی مناسب استفاده کنید.
- ✓ به او کمک کنید راه حل مشکلاتش را خودش پیدا کند و در مورد بهترین راه حل تصمیم بگیرد.
- ✓ او را به طبیعت ببرید و بگذارید همه چیز را حس کند و در مورد تجربه‌هایش با او صحبت کنید.
- ✓ او را در جریان صحبت‌های خانوادگی قرار دهید.
- ✓ در مهمانی‌ها و جمع‌ها او را در گفتگو داخل کنید.

✓ معاینه‌ی چشم پزشکی گاه به گاه او را جدی بگیرید و مراقب وضعیت بینایی او باشید (چیتام^۲ و هوماندا^۴، ۲۰۰۰).

د) انتظاراتی مربوط به مهارت‌های خودیاری و

مستقل شدن

- ✓ به او پیامزید مستقل زندگی کند.
- ✓ برخی از کارها را به او محول کنید.
- ✓ او را در کارهای منزل سهیم کنید.
- ✓ استفاده از وسایل نقلیه‌ی شخصی، عمومی و چگونگی برخورد با غریبه‌ها را به او بیاموزید.

او را به مجامع عمومی، بوستان‌ها و مکان‌های تفریحی ببرید و بگذارید با کودکان دیگر ارتباط برقرار کند

- ✓ کارهای شخصی او را به خودش واگذار کنید (حمام، تعویض لباس، مرتب کردن اتاق، برنامه‌ریزی برای کارهای خود و ...).
- ✓ اجازه دهید برخی خریدهای کوچک را به تنهایی انجام دهد.
- ✓ اجازه دهید کارهای بی‌خطر را به تنهایی تجربه کند.
- ✓ جز در مواقع ضروری، او را محدود نکنید.
- ✓ او را به مجامع عمومی، بوستان‌ها و مکان‌های تفریحی ببرید و بگذارید با کودکان دیگر ارتباط برقرار کند.
- ✓ به او فرصت دهید به قدر کافی بازی کند.
- ✓ به او کمک کنید بتواند کم‌شنوایی خود را به گونه‌ای که می‌پسندد به دیگران معرفی کند.
- ✓ از بودن با او لذت ببرید و به او افتخار کنید.
- ✓ با او بازی و ورزش کنید و زمان‌هایی را به این

- ✓ به دیگران پیاموزید چگونه با او ارتباط برقرار کنند.
- ✓ به او پیاموزید محیط را طوری تغییر دهد که بتواند به خوبی متوجه صحبت‌های افراد شود (لبخوانی، دیدن چهره‌ی دیگران، روبه روی آنها بودن، نور کافی و ...).
- ✓ به جای او صحبت نکنید (مترجم او نباشید).
- ✓ به او فرصت دهید خودش منظورش را بیان کند.
- ✓ خلاقیت‌هایش را تشویق کنید.
- ✓ در مورد احساس‌هایش با او صحبت کنید و بگذارید احساس‌های دیگران را نیز حس کند.
- ✓ رفتارها و واکنش‌های درست را به او پیاموزید.
- ✓ او را در جمع کودکان و همسالان شنوا و کم شنوا ببرید و بگذارید با آنها بازی کند.
- ✓ به او پیاموزید به ارزش‌های جمع احترام بگذارد.
- ✓ بگذارید عشق شما را نسبت به خودش با همه‌ی وجود درک کند (دوگان، ۱۳۸۵؛ مارشارک؛ ۱۹۹۷؛ گروه آموزش و مهارت انگلستان، ۲۰۰۳؛ انجمن ملی کودکان ناشنوا، ۲۰۰۳؛ هو، ۲۰۰۶).
- (و) **انتظارهای مربوط به مهارت‌های اجتماعی**
- ✓ او را به مهد کودک یا کودکستان بفرستید.
- ✓ موقعیت‌هایی فراهم کنید تا دوستان شنوا و کم شنوایی برای خودش پیدا کند.
- ✓ اجازه دهید در جمع خویشان و مهمانی‌ها شرکت کند (عروسی‌ها، مراسم ختم یا عزاداری، مهمانی‌ها و ...).
- با توجه به این که بیشتر والدین دارای فرزند آسیب دیده‌ی شنوایی، فرزندشان نخستین فرد آسیب دیده‌ی شنوایی است که در زندگی با او برخورد کرده‌اند، لزوم آموزش‌های تخصصی و آرایه‌ی نکات ویژه و کلیدی به خانواده برای پرورش چنین
- ✓ قوانین، آداب و رسوم اجتماعی (مثل سلام کردن، احترام به بزرگترها، ادب و ...) را به زبان ساده و روشن به او پیاموزید.
- ✓ خودتان الگوی خوبی برای او باشید.

فرزندان خود دارند، فرزندان نیز متقابلاً انتظارهایی از والدین خود دارند. یک کودک آسیب دیده‌ی دوجندان بر دوش دارند، چرا که همه‌ی مسئولیت‌ها و وظایف والدین و دیگر مسئولیت‌های روبه رو شدن با آسیب شنوایی فرزندشان بر عهده‌ی آنها است. اما همانگونه که در قبال این بار مسئولیت انتظارهایی از

کودکی هرچه بیشتر روشن می‌شود. خانواده و به ویژه والدین کودک آسیب دیده‌ی شنوایی مسئولیتی دوجندان بر دوش دارند، چرا که همه‌ی مسئولیت‌ها و وظایف والدین و دیگر مسئولیت‌های روبه رو شدن با آسیب شنوایی فرزندشان بر عهده‌ی آنها است. اما همانگونه که در قبال این بار مسئولیت انتظارهایی از

زیرنویس‌ها:

1. Marschark
2. Howe
3. Cheatum
4. Hammomd

منابع:

- به پژوه، احمد (۱۳۸۴). اصول برقراری رابطه‌ی انسانی با کودک و نوجوان، تهران، چاپ ششم، نشر نهضت پویا .
- به پژوه، احمد (۱۳۸۲). انتظاره‌ی کودکان از مادران و پدران چیست؟ تهران: چاپ دوم. انتشارات پرینان .
- به پژوه، احمد . (۱۳۷۷). نقش مشاوران در اصلاح نگرش جامعه نسبت به افراد معلول . مجموعه مقالات دومین سمینار راهنمایی و مشاوره . تهران : انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- دوگان، ماریسا. زندگی با کم شنوایی . (ترجمه گیتا موللی ، ۱۳۸۵) . تهران: نشر نی .
- علاقبند راد، جواد (۱۳۸۳). مهارت‌های سازگاری با کودکان ناسازگار. تهران: پژوهشکده علوم شناختی.

Cheatam, B.A, Hammind, A.A. (2000). *Physical Activities for Improving Children's learning and Behavior. Human Kinetics. USA.*

Deparment for Education and Skills (2003). *Together from the Start. Executive summery. England.*

Howe, D. (2006). *Disabled children, parent – child interaction and attachment. Child and Family social work: 5, 44, 95-106.*

Marschark, M.(1997) *Raising and Educating a Deaf Child. Oxford University press. New work.*